

לא נמנעו מלשרוף את הבשר שנטמא בולד הטמאה,
עם הבשר שנטמא באב הטמאה,
אף על פי שמוסיפין טמאה על טמאתו.

א. אור לארבעה עשר-
בודקים את החמץ לאור היר.
כל מקום שאין מכניסין בו חמץ-
אין צריך בדיקה.

הוסיף $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{3}$ $\frac{1}{4}$ ואמר:
מימיהם של כהנים,
לא נמנעו מלהדליק את השמן שנפסל בטבול יום,
בגר שנטמא בטמא מת,
אף על פי שמוסיפין טמאה על טמאתו.

ולמה אמרו שתי שורות במרתף?
מקום שמכניסין בו חמץ.
 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{3}$ $\frac{1}{4}$ אומרים:
שתי שורות על פני כל המרתף;
 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{3}$ $\frac{1}{4}$ אומרים:
שתי שורות החיצונות שהן העליונות.

ז. אמר $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{3}$ $\frac{1}{4}$:
מדבריהם למדנו,
ששורפין תרומה טהורה עם הטמאה בפסח.
אמר לו $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{3}$ $\frac{1}{4}$: אינה היא המדה.
ומודים $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{3}$ $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{5}$ $\frac{1}{6}$ $\frac{1}{7}$ $\frac{1}{8}$ $\frac{1}{9}$ $\frac{1}{10}$:
ששורפין זו לעצמה וזו לעצמה;
על מה נחלקו?
על התלויה ועל הטמאה,
 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{3}$ $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{5}$ $\frac{1}{6}$ $\frac{1}{7}$ $\frac{1}{8}$ $\frac{1}{9}$ $\frac{1}{10}$ אומר:
תשרף זו לעצמה וזו לעצמה;
 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{3}$ $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{5}$ $\frac{1}{6}$ $\frac{1}{7}$ $\frac{1}{8}$ $\frac{1}{9}$ $\frac{1}{10}$ אומר: שתיהן כאחת.

ב. אין חוששין שמא גררה חלדה מבית לבית
וממקום למקום,
דאם כן,
מחצר לחצר ומעיר לעיר, אין לדבר סוף.

ג. $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{3}$ $\frac{1}{4}$ אומר:
בודקין אור ארבעה עשר,
ובארבעה עשר שחרית ובשעת הבעור;
 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{3}$ $\frac{1}{4}$ אומרים:
לא בדק אור ארבעה עשר -
יבדק בארבעה עשר,
לא בדק בארבעה עשר -
יבדק בתוך המועד,
לא בדק בתוך המועד -
יבדק לאחר המועד.

ומה שמשיר - יניחנו בצנינא,
כדי שלא יהא צריך בדיקה אחריו.

א. כל שעה שמתר לאכול -
מאכיל לבהמה, לחיה ולעופות,
ומוכרו לנכרי, ומתיר בהנאתו.
עבר זמנו - אסור בהנאתו,
ולא יסיק בו תנור וכירים.

$\frac{1}{2}$ $\frac{1}{3}$ $\frac{1}{4}$ אומר:
אין בעור חמץ אלא שרפה;
 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{3}$ $\frac{1}{4}$ אומרים:
אף מפרר וזורה לרוח או מטיל לים.

ד. $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{3}$ $\frac{1}{4}$ אומר:
אוכלין כל חמש, ושורפין בתחלת שש;
 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{3}$ $\frac{1}{4}$ אומר:
אוכלין כל ארבע, ותולין כל חמש, ושורפין בתחלת שש.

ב. חמץ של נכרי, שעבר עליו הפסח -
מתיר בהנאה;
ושל ישראל -
אסור בהנאה, שנאמר (שמות יג, ז)
"ולא-יראה לך שאר".

ה. ועוד אמר $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{3}$ $\frac{1}{4}$:
שתי חלות של תודה פסולות מנחות על גג האצטבא,
כל זמן שמנחות - כל העם אוכלים;
נטלה אחת - תולין,
לא אוכלין ולא שורפין;
נטלו שתיהן -
התחילו כל העם שורפין.

ג. נכרי שהלנה את ישראל על חמצו -
אחר הפסח מתיר בהנאה;
וישראל שהלנה את הנכרי על חמצו -
אחר הפסח אסור בהנאה.

בן גמליאל אומר:
חלין נאכלים כל ארבע, ותרומה כל חמש,
ושורפין בתחלת שש.

חמץ שנפלה עליו מפלת -
הרי הוא כמבער;

ו. $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{3}$ $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{5}$ $\frac{1}{6}$ $\frac{1}{7}$ $\frac{1}{8}$ $\frac{1}{9}$ $\frac{1}{10}$ אומר:
מימיהם של כהנים,

$\frac{1}{2}$ $\frac{1}{3}$ $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{5}$ $\frac{1}{6}$ $\frac{1}{7}$ $\frac{1}{8}$ $\frac{1}{9}$ $\frac{1}{10}$ אומר:
כל שאין הכלב יכול לחפש אחריו.

ז. ההולך לשחוט את פסחו, ולמול את בנו,
ולאכול סעודת ארוסין בבית חמיו,
ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו;
אם יכול לחזור ולבגער ולחזור למצנתו -
יחזור ויבגער;
ואם לאו - מבטלו בלבד.
להציל מן הגיס, ומן הנהר, ומן הלסטים,
ומן הדלקה, ומן המפלת -
יבטל בלבד;
ולשבות שביתת הרשות - יחזור מיד.

ח. וכן מי שיצא מירושלים ונזכר שיש בידו בשר קדש,
אם עבר צופים - שורפו במקומו;
ואם לאו -
חוזר ושורפו לפני הבירה מעצי המערכה.

ועד כמה הן חוזרין?
§ 56 אומר:
זה וזה בכביצה.
§ 57 אומר:
זה וזה בכזית.
§ 58 אומר:
בשר קדש בכזית, וחמץ בכביצה.

א

א. מקום שנהגו לעשות מלאכה בערבי פסחים עד חצות-
עושין,
מקום שנהגו שלא לעשות -
אין עושין.

ההולך ממקום שעושין למקום שאין עושין,
או ממקום שאין עושין למקום שעושין -
נותנין עליו חמרי מקום שיצא משם,
וחמרי מקום שהלך לשם.
ואל ישנה אדם, מפני המחלקת.

ב. כיוצא בו:
המולך פרות שביעית ממקום שכלו למקום שלא כלו,
או ממקום שלא כלו למקום שכלו -
חייב לבגער.
§ 59 אומר:
אומרים לו:
"צא והבא לך אף אתה"!

ג. מקום שנהגו למכור בהמה דקה לגוים -
מוכרין;
מקום שנהגו שלא למכור -
אין מוכרין.
ובכל מקום אין מוכרין להם בהמה גסה,
עגלים וסוּחיים שלמין ושבורין;
§ 60 מתיר בשבורה;
§ 61 מתיר בסוס.

ד. מקום שנהגו לאכול צלי בלילי פסחים -

אוכלין.
מקום שנהגו שלא לאכול -
אין אוכלין.

מקום שנהגו להדליק את הנר בלילי יום הכפורים -
מדליקין,
מקום שנהגו שלא להדליק -
אין מדליקין;
ומדליקין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות
ובמבואות האפלים ועל גבי החולים.

ה. מקום שנהגו לעשות מלאכה בתשעה באב -
עושין,
מקום שנהגו שלא לעשות מלאכה -
אין עושין;
ובכל מקום - תלמידי חכמים בטלים.
§ 62 אומר:
לעולם יעשה אדם עצמו תלמיד חכם.

§ 63 אומר:
ביהודה היו עושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות,
ובגליל לא היו עושין כל עקר.
והלילה -
§ 64 אומר:
מתירין עד הגז החמה.

ו. § 65 אומר:
כל מלאכה שהתחיל בה קדם לארבעה עשר -
גומרה בארבעה עשר;
אבל לא יתחיל בה בתחלה בארבעה עשר,
אף על פי שיכול לגמרה.
§ 66 אומר:
של ש אמניות עושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות,
ואלו הן:
החטיים, הספרים והכובסים.
§ 67 אומר:
אף הרצענים.

ז. מושיבין שובכין לתרנגולים בארבעה עשר,
ותרנגלת שברחה -
מחזירין אותה למקומה;
ואם מתה - מושיבין אחרת תחתיה.

גורפים מתחת רגלי בהמה בארבעה עשר,
ובמועד מסלקין לצדדין.

מוליכין ומביאין כלים מבית האמן,
אף על פי שאינם לצורך המועד.

ח. ששה דברים עשו אנשי יריחו,
על של ששה מחו בידם, ועל של ששה לא מחו בידם.

ואלו הן שלא מחו בידם:
מרכיבין דקלים כל היום,
וכורכין את "שמע",
וקוצרין וגודשין לפני העמר;
ולא מחו בידם.

ואלו שמחו בידם:

מתירין גמזיות של הקדש,
ואוכלין מתחת הנשרים בשבת,
ונותנין פאה לירק;
ומחו בידם $\frac{1}{2}$.

ואם נזרק - כשר.

ד. השוחט את הפסח על החמץ -
עובר בלא תעשה.

$\text{פסח} \text{אומר: } \text{אף התמיד.}$
 $\text{פסח} \text{אומר: } \frac{1}{2}$

הפסח בארבעה עשר,
לשמו - חיב, ושלא לשמו - פטור;
ושאר כל הזבחים,
בין לשמן ובין שלא לשמן - פטור.
ובמועד,

לשמו - פטור, שלא לשמו - חיב;
ושאר כל הזבחים,

בין לשמן, בין שלא לשמן - חיב,
חוץ מן החטאת ששחטה שלא לשמה.

ה. הפסח נשחט בשלש פתות, שנקאמר (שמות יב, ו)
"ושחטו אתו כל קהל עדת-ישראל" -
קהל ועדה וישראל.

נכנסה פת הראשונה, נתמלאת העזרה,
נעלו דלתות העזרה, תקעו הריעו ותקעו.

נה

הכהנים עומדים שורות שורות,

ובידיהם בזפי כסף ובזפי זהב;
שורה שבלה כסף, כסף, ושורה שבלה זהב, זהב;
לא היו מערבין.

ולא היו לבזכין שולים,
שפא ניחום ויקרש הדם.

ו. שחט ישראל וקבל הפהו,
נותנו לחברו וחברו לחברו,
ומקבל את המלא ומחזיר את הריקון.
כהן הקרוב אצל המזבח,
זרקו זריקה אחת כנגד היסוד.

ז. יצתה פת ראשונה ונכנסה פת שנייה.
יצתה שנייה, נכנסה שלישית.
כמעשה הראשונה, כך מעשה השנייה והשלישית.

קראו את ההלל.
אם גמרו שנו, ואם שנו שלשו,
אף על פי שלא שלשו מימיהם.
 $\text{פסח} \text{אומר:}$
מימיהם של פת שלישית,
לא הגיעו ל"אהבתי בי-ישמע ה" (תהלים, קטז, א),
מפני שעמה מעטין.

ח. כמעשהו בחל כך מעשהו בשבת,
אלא שהכהנים מדיחים את העזרה שלא כרצון $\frac{1}{2}$.

$\text{פסח} \text{אומר:}$
כוס היה ממלא מדם התערבות,
זרקו זריקה אחת על גבי המזבח;
ולא הודו לו $\frac{1}{2}$.

ט. ששה דברים עשה חזקיה המלך,
על שלשה הודו לו ועל שלשה לא הודו לו:
גרר עצמות אביו על מטה של חבליים, והודו לו;
פתת נחש הנחשת, והודו לו;
גנז ספר רפואות, והודו לו.

על שלשה לא הודו לו:
קצץ דלתות של היכל ושגרו למלך אשור,
ולא הודו לו;
סתם מי גיחון העליון,
ולא הודו לו;
עבר ניסן בניסן,
ולא הודו לו.

א. תמיד נשחט בשמונה ומחצה וקרוב בתשע ומחצה.
בערבי פסחים -
נשחט בשבע ומחצה וקרוב בשמונה ומחצה,
בין בחל בין בשבת.
חל ערב פסח להיות בערב שבת -
נשחט בשש ומחצה וקרוב בשבע ומחצה,
והפסח אחריו.

ב. הפסח ששחטו שלא לשמו,
וקבל והלך וזרק שלא לשמו,
או לשמו ושלא לשמו,
או שלא לשמו ולשמו -
פסול.

ביצד לשמו ושלא לשמו?
לשם פסח ולשם שלמים;
שלא לשמו ולשמו?
לשם שלמים ולשם פסח.

ג. שחטו שלא לאוכליו ושלא למנויו,
לערלים ולטמאים -
פסול.

לאוכליו ושלא לאוכליו,
למנויו ושלא למנויו,
למולים ולערלים,
לטמאים ולטהורים - כשר.

שחטו קדם חצות - פסול,
משום שנקאמר (שמות יב, ו) "בין הערבים".

שחטו קדם לתמיד - כשר,
ובלבד שיהא אחד ממרס בדמו,
עד שיזרק דם התמיד;

ט. כיצד תולין ומפשיטין?
אנקליות של ברזל היו קבועין בכתלים ובעמודים,
שבהן תולין ומפשיטין.

וכל מי שאין לו מקום לתלות ולהפשיט,
מקלות דקים חלקים היו שם,
ומניח על כתפו ועל כתף חברו ותולה ומפשיט.

אמר ר' אבהו: אומר:
ארבעה עשר שחל להיות בשבת,
מניח ידו על כתף חברו ויד חברו על כתפו,
ותולה ומפשיט.

י. קרעו והוציא אמוריו,
נתנו במגיס והקטינן על גבי המזבח.

יצתה כת ראשונה וישבה לה בהר הבית,
שניה בחיל,
והשלישית במקומה עומדת.
חשכה –
יצאו וצלו את פסחיהן.

§

א. אלו דברים בפסח דוחין את השבת:
שחיטתו וזריקת דמו ומחוי קרביו והקטר חלביו;
אבל צליטו והדחת קרביו –
אינן דוחין את השבת.

הרכבתו והבאתו מחוץ לתחום וחתרכתו ובלתו –
אין דוחין את השבת;
אמר ר' אבהו: דוחין.

ב. אמר ר' אבהו: אומר:
והלא דין הוא,
מה אם שחיטה שהיא משום מלאכה, דוחה את השבת –
אלו שהן משום שבות, לא ידחו את השבת?

אמר לו ר' אבהו:
יום טוב יוכיח,
שהתירו בו משום מלאכה ואסור בו משום שבות.

אמר לו ר' אבהו:
מה זה, שהתירו בו משום מלאכה ואסור בו משום שבות?
מה ראיה רשות למצוה?
השיב ר' אבהו: לא ידחו את השבת?

הזאה תוכיח,
שהיא מצוה והיא משום שבות ואינה דוחה את השבת;
אף אתה אל תתמה על אלו,
שאף על פי שהן מצוה והן משום שבות,
לא ידחו את השבת.

אמר לו ר' אבהו: אומר:
ועליה אני דן!
ומה אם שחיטה שהיא משום מלאכה דוחה את השבת –
הזאה שהיא משום שבות,

אינו דין שדוחה את השבת?

אמר לו ר' אבהו: אומר:
מה אם הזאה שהיא משום שבות,
אינה דוחה את השבת –
שחיטה, שהיא משום מלאכה,
אינו דין שלא תדחה את השבת?

אמר לו ר' אבהו: אומר:
עקרת מה שכתוב בתורה (במדבר ט, ג)
"בין הערבים... במעדו",
בין בחל בין בשבת.
אמר לו: רבי,
הבא לי מועד לאלו כמועד לשחיטה.

כלל אמר ר' אבהו:
כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת –
אינה דוחה את השבת.
שחיטה, שאי אפשר לעשותה מערב שבת –
דוחה את השבת.

ג. אימתי מביא חגיגה עמו?
בזמן שהוא בא בחל בטהרה ובמעט.
ובזמן שהוא בא בשבת במרבה ובטמאה –
אין מביאין עמו חגיגה.

ד. חגיגה היתה באה מן הצאן, מן הבקר,
מן הכבשים, ומן העזים,
מן הזכרים, ומן הנקבות;
ונאכלת לשני ימים ולילה אחד.

ה. הפסח ששחטו שלא לשמו בשבת –
חיב עליו חטאת;
ושאר כל הזבחים ששחטן לשום פסח:
אם אינן ראויין - חיב;
ואם ראויין הן –
חיב מחיב חטאת,
אם אינן ראויין - פטור.

אמר ר' אבהו:
מה אם הפסח שהוא מתר לשמו,
כששנה את שמו חיב –
זבחים שהן אסורין לשמן,
כששנה את שמן אינו דין שיהא חיב?
אמר לו ר' אבהו: לא,
אם אמרת בפסח ששנהו לדבר אסור,
תאמר בזבחים ששנו לדבר מתר?

אמר לו ר' אבהו:
אמורי צבור יוכיחו,
שהן מתרין לשמן, והשוחט לשמן חיב.
אמר לו ר' אבהו: לא,
אם אמרת באמורי צבור שיש להן קצבה,
תאמר בפסח שאין לו קצבה?

אמר ר' אבהו:
אף השוחט לשם אמורי צבור - פטור.

ו. שחטו שלא לאוכליו ושלא למנויו,
לְעֶרְלִין וְלִטְמֵאִין –
חֵיב.
לְאוֹכְלֵיו וְשֵׁלָא לְאוֹכְלֵיו, לְמִנּוּיָיו וְשֵׁלָא לְמִנּוּיָיו,
לְמוֹלִין וְלְעֶרְלִין, לְטְהוּרִים וְלִטְמֵאִים –
פְּטוּר.

שחטו ונמצא בעל מום - חֵיב.
שחטו ונמצא טרפה בסתר - פְּטוּר.
שחטו ונדע שמשכו הבעלים את ידם,
או שמתו, או שנטמאו –
פְּטוּר,
מפני ששחט ברשות.

×

א. כיצד צולין את הפסח?
מביאין שפוד של רמון,
תוחבו מתוך פיו עד בית נקובתו,
ונותן את כרעיו ואת בני מעיו לתוכו;
דברי $\text{ש"ס} - \text{ש"ס} - \text{ש"ס} - \text{ש"ס} - \text{ש"ס}$.
אומר: $\text{ש"ס} - \text{ש"ס} - \text{ש"ס} - \text{ש"ס} - \text{ש"ס}$.
כמין בשול הוא זה!
אלא תולך חוצה לו.

ב. אין צולין את הפסח לא על השפוד, ולא על האסקלא.
אמר $\text{ש"ס} - \text{ש"ס}$:
מעשה $\text{ש"ס} - \text{ש"ס} - \text{ש"ס}$ שאמר לטבי עבדו:
"צא וצלה לנו את הפסח על האסקלא".

נגע בחרסו של תנור –
יקלף את מקומו.
נטף מרטבו על החרס וחזר עליו -
יטל את מקומו.
נטף מרטבו על הסלת –
יקמץ את מקומו.

ג. סכו בשמן תרומה:
אם חבורת כהנים - יאכלו;
אם ישראל,
אם חי הוא – ידיחנו,
ואם צלי הוא - יקלף את החיצון.

סכו בשמן של מעשר שני –
לא יעשנו דמים על בני חבורה,
שאינן פודין מעשר שני בירושלים.

ד. חמשה דברים באין בטמאה ואינן נאכלין בטמאה:
העמר, ושתי הלחם, ולחם הפנים,
וזבחי שלמי צבור, ושעירי ראשי חדשים.
הפסח שבא בטמאה - נאכל בטמאה,
שלא בא מתחלתו אלא לאכילה.

ה. נטמא הבשר והחלב קיים –

אינו זורק את הדם.
נטמא החלב והבשר קיים –
זורק את הדם.
ובמקדשין אינו כן,
אלא אף על פי שנטמא הבשר והחלב קיים –
זורק את הדם.

ו. נטמא הקהל או רבו,
או שהיו הכהנים טמאים והקהל טהורים –
יעשה בטמאה.
נטמא מעוט הקהל –
הטהורין עושין את הראשון, והטמאין עושין את השני.

ז. הפסח שנזרק דמו, ואחר כך נודע שהוא טמא –
הציץ מרצה.
נטמא הגוף - אין הציץ מרצה;
מפני שאמרו:
הנזיר ועושה פסח –
הציץ מרצה על טמאת הדם,
ואין הציץ מרצה על טמאת הגוף.
נטמא טמאת התהום - הציץ מרצה.

ח. נטמא שלם או רבו –
שורפין אותו לפני הבירה מעצי המערכה.
נטמא מעוטו, והנותר –
שורפין אותו בחצרותיהן או על גגותיהן מעצי עצמן.
הציקנין שורפין אותו לפני הבירה,
בשביל להנות מעצי המערכה.

ט. הפסח שיצא או שנטמא –
ישרף מיד.
נטמאו הבעלים או שמתו –
תעבר צורתו וישרף בששה עשר.
 $\text{ש"ס} - \text{ש"ס} - \text{ש"ס} - \text{ש"ס} - \text{ש"ס}$ אומר:
אף זה ישרף מיד, לפי שאין לו אוכלין.

י. העצמות והגידין והנותר –
ישרפו בששה עשר.
חל ששה עשר להיות בשבת –
ישרפו בשבעה עשר,
לפי שאינן דוחין לא את השבת ולא את יום טוב.

יא. כל הנאכל בשור הגדול –
יאכל בגדי הרך,
וראשי כנפים והסחוסים.

השובר את העצם בפסח הטהור –
הרי זה לוקה ארבעים;
אבל המותר בטהור והשובר בטמא –
אינו לוקה את הארבעים.

יב. אבר שיצא מקצתו –
חותך עד שמגיע לעצם,
וקולף עד שמגיע לפרק, וחותך.

ובמקדשין - קוצץ בקופיץ,
שאינן בו משום שבירת העצם.

נמנין ומושכין את ידיהן ממנו - עד שיטחט.
שם 1% אומר: עד שיזרק עליו את הדם.

ד. הממנה עמו אחרים בחלקו -
רשאיין בני חבורה לתן לו את שלו,
והוא אוכל משלו והן אוכלין משלהן.

ה. זב שראה שתי ראיות -
שוחטין עליו בשביעי.
ראה של ש -
שוחטין עליו בשמיני שלו.

שומרת יום כנגד יום -
שוחטין עליה בשני שלה.
ראתה שני ימים -
שוחטין עליה בשלישי.
והזבה - שוחטין עליה בשמיני.

ו. האונן והמפקח את הגל,
וכן מי שהבטיחוהו להוציאו מבית האסורין,
והחולה והזקן שהן יכולין לאכול פזית -
שוחטין עליהן.

על כלן - אין שוחטין עליהן בפני עצמן,
שמה גביאו את הפסח לידי פסול.
לפיכך, אם ארע בהן פסול -
פטורין מלעשות פסח שני;
חוץ מן המפקח בגל,
שהוא טמא מתחלתו.

ז. אין שוחטין את הפסח על היחיד;
דברי שם 4הא. מתיר.
אפלו חבורה של מאה שאין יכולין לאכול פזית -
אין שוחטין עליהן.

ואין עושין חבורת נשים ועבדים וקטנים.

ח. אונן טובל ואוכל את פסחו לערב,
אבל לא בקדשים.
השומע על מתו, והמלקט לו עצמות -
טובל ואוכל בקדשים.

גר שנתגר בערב פסח -
שם 4% אומרים:
טובל ואוכל את פסחו לערב;
שם 4% אומרים:
הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר.

א. מי שהיה טמא או בדרך רחוקה,
ולא עשה את הראשון -
יעשה את השני.

מן האגף ולפנים - כלפנים,
מן האגף ולחוץ - כלחוץ.
החלונות ועבי החומה - כלפנים.

יג. שתי חבורות שהיו אוכלות בבית אחד -
אלו הופכין את פניהם הילך ואוכלין,
ואלו הופכין את פניהם הילך ואוכלין;
והמחם באמצע.

וכשהשמש עומד למזוג -
קופץ את פיו ומחזיר את פניו,
עד שמגיע אצל חבורתו, ואוכל.
והפלה - הופכת את פניה ואוכלת.

א. האשה בזמן שהיא בבית בעלה,
שחט עליה בעלה ושחט עליה אביה -
תאכל משל בעלה.
הלכה רגל ראשון לעשות בבית אביה,
שחט עליה אביה ושחט עליה בעלה -
תאכל במקום שהיא רוצה.

יתום ששחטו עליו אפטרופסין -
יאכל במקום שהוא רוצה.
עבד של שני שתפין -
לא יאכל משל שניהן.
מי שחציו עבד וחציו בן חורין -
לא יאכל משל רבו.

ב. האומר לעבדו:
"צא ושחט עלי את הפסח",
שחט גדי - יאכל,
שחט טלה - יאכל,
שחט גדי וטלה -
יאכל מן הראשון.

שכח מה אמר לו רבו, כיצד יעשה?
ישחט טלה וגדי ויאמר:
"אם גדי אמר לי רבי -
גדי שלו וטלה שלי;
ואם טלה אמר לי רבי -
טלה שלו וגדי שלי".
שכח רבו מה אמר לו -
שניהם יצאו לבית השרפה;
ופטורין מלעשות פסח שני.

ג. האומר לבניו:
"הריני שוחט את הפסח"
על מי שיעלה מכם ראשון לירושלים,
כיון שהכניס הראשון ראשו ורבו -
זכה בחלקו ומזכה את אחיו עמו.

לעולם נמנין עליו,
עד שיהא בו פזית לכל אחד ואחד.

שגג או נאנס, ולא עשה את הראשון –
יעשה את השני.

אם כן,

למה נאמר: טמא או שהיה בדרך רחוקה?
שאלו פטורין מהכרת, ואלו חיבין בהכרת.

ב. איזו היא דרך רחוקה?

מן המודיעים ולחוג, וכמדתה לכל רוח;

דברי 5^ו 2/3^ו 3^ו 2/3^ו.

אומר: 5^ו 2/3^ו 3^ו 2/3^ו.

מאסקפת העזרה ולחוג.

אמר 5^ו 2/3^ו 3^ו 2/3^ו: לפיכך נקוד על "ה" (במדבר ט, י), לומר:

לא מפני שרחוקה ודאי,

אלא מאסקפת העזרה ולחוג.

ג. מה בין פסח הראשון לשני?

הראשון אטור ב"בל יראה" (שמות יג, ז) ו"בל ימצא" (שמות י, ט),

והשני - מצה וחמץ עמו בבית;

הראשון טעון הלל באכילתו,

והשני אינו טעון הלל באכילתו.

זה וזה טעונין הלל בעשייתו,

ונאכלין צלי על מצה ומרורים,

ודוחין את השבת.

ד. הפסח שבא בטמא –

לא יאכלו ממנו זבין וזבות נדות ויולדות;

ואם אכלו - פטורים מכרת.

5^ו 2/3^ו 3^ו 2/3^ו פוטר אף על ביאת מקדש.

ה. מה בין פסח מצרים לפסח דורות?

פסח מצרים מקחו מבעשור,

וטעון הזאה באגדת אזוב, על המשקוף ועל שתי המזוזות,

ונאכל בחפזון, בלילה אחד;

ופסח דורות נוהג כל שבועה.

ו. אמר 5^ו 2/3^ו 3^ו 2/3^ו:

שמעתי שתמורת הפסח קרבה ותמורת הפסח אינה קרבה,

ואין לי לפרש.

אמר 5^ו 2/3^ו 3^ו 2/3^ו: אני אפרש,

הפסח שנמצא קדם שחיטת הפסח –

ירעה עד שיסתאב,

וימכר, ויקח בדמיו שלמים,

וכן תמורתו;

אחר שחיטת הפסח –

קרב שלמים וכן תמורתו.

ז. המפריש נקבה לפסחו, או זכר בן שתי שנים –

ירעה עד שיסתאב,

וימכר, ויפלו דמיו לנדבה.

המפריש פסחו ומת -

לא יביאנו בנו אחריו לשם פסח,

אלא לשם שלמים.

ח. הפסח שנתערב בזבחים –

כלן ירעו עד שיסתאבו, וימכרו,
ויביא בדמי היפה שבהן ממין זה,
ובדמי היפה שבהן ממין זה,
ויפסיד המותר מביתו.

נתערב בזבחות –

5^ו 1/6^ו 1^ו אומר:

אם חבורת כהנים, יאכלו.

ט. חבורה שאבד פסחה,

ואמרה לאחד: "צא ובקש ושחט עלינו",

והלך ומצא ושחט, והם לקחו ושחטו;

אם שלו נשחט ראשון –

הוא אוכל משלו, והם אוכלים עמו משלו;

ואם שלהן נשחט ראשון –

הם אוכלים משלהן והוא אוכל משלו;

ואם אינו ידוע איזה מהן נשחט ראשון,

או ששחטו שניהן כאחד –

הוא אוכל משלו, והם אינם אוכלים עמו,

ושלהן יצא לבית השרפה, ופטורין מלעשות פסח שני.

אמר להן:

"אם אחרתי, צאו ושחטו עלי";

הלך ומצא ושחט, והן לקחו ושחטו;

אם שלהן נשחט ראשון –

הן אוכלין משלהן, והוא אוכל עמהן;

ואם שלו נשחט ראשון –

הוא אוכל משלו והן אוכלין משלהן;

ואם אינו ידוע איזה מהם נשחט ראשון,

או ששחטו שניהם כאחד –

הן אוכלין משלהן והוא אינו אוכל עמהן,

ושלו יצא לבית השרפה, ופטור מלעשות פסח שני.

אמר להן ואמרו לו –

אוכלין כלן מן הראשון;

ואם אין ידוע איזה מהן נשחט ראשון –

שניהם יוצאין לבית השרפה.

לא אמר להן ולא אמרו לו - אינן אחראין זה לזה.

י. שתי חבורות שנתערבו פסחיהן –

אלו מושכין להן אחד ואלו מושכין להן אחד;

אחד מאלו בא לו אצל אלו,

ואחד מאלו בא לו אצל אלו;

וכך הם אומרים:

"אם שלנו הוא הפסח הזה –

ידיך משוכות משלך ונמנית על שלנו;

ואם שלך הוא הפסח הזה –

ידינו משוכות משלנו ונמנינו על שלך".

וכן חמש חבורות של חמשה חמשה ושל עשרה עשרה,

מושכין להן אחד מכל חבורה וחבורה,

וכן הם אומרים.

יא. שנים שנתערבו פסחיהם –

זה מושך לו אחד וזה מושך לו אחד;

זה ממנה עמו אחד מן השוק,

וְזֶה מִמֶּנָּה עִמּוֹ אֶחָד מִן הַשּׁוּק;
זֶה בָּא אֶצְלָךְ זֶה וְזֶה בָּא אֶצְלָךְ זֶה,
וְכֵן הֵם אוֹמְרִים:
"אִם שְׁלִי הוּא פֶסַח זֶה –
יִדְיִן מְשׁוּכּוֹת מִשְׁלַךְ וְנִמְנִיתִי עַל שְׁלִי;
וְאִם שְׁלַךְ הוּא פֶסַח זֶה –
יִדְי מְשׁוּכּוֹת מִשְׁלִי וְנִמְנִיתִי עַל שְׁלַךְ".

עַל שׁוֹם שֶׁפֶסַח הַמָּקוֹם עַל בְּתֵי אַבּוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם.
מִצָּה,
עַל שׁוֹם שֶׁנִּגְאַלוּ אַבּוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם.
מְרוֹר,
עַל שׁוֹם שֶׁמְרָרו הַמִּצְרַיִם אֶת חַיֵּי אַבּוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם.
בְּכָל דּוֹר וָדוֹר,
חַיֵּב אָדָם לְרֹאוֹת אֶת עֲצֻמוֹ כְּאִלּוּ הוּא יָצָא מִמִּצְרַיִם,
שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת יג, ח) "וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר,
בְּעִבּוֹר זֶה עָשָׂה ה' לִי בְּיֹצְאֹתִי מִמִּצְרַיִם".

÷

א. עַרְבֵי פֶסַחִים סְמוּךְ לַמִּנְחָה –
לֹא יֵאכַל אָדָם עַד שֶׁתַּחֲשֵׁךְ.
וְאִפְלוּ עֵנִי שֶׁבִּישְׂרָאֵל –
לֹא יֵאכַל עַד שֶׁיִּסַּב.
וְלֹא יִפְחָתוּ לוֹ מֵאַרְבָּעָה כּוֹסוֹת שֶׁל יַיִן,
וְאִפְלוּ מִן הַתַּמְחוּי.

ב. מְזִגּוּ לוֹ כּוֹס רֵאשׁוֹן:
א. עַרְבֵי פֶסַחִים סְמוּךְ לַמִּנְחָה –
לֹא יֵאכַל אָדָם עַד שֶׁתַּחֲשֵׁךְ.
וְאִפְלוּ עֵנִי שֶׁבִּישְׂרָאֵל –
לֹא יֵאכַל עַד שֶׁיִּסַּב.
וְלֹא יִפְחָתוּ לוֹ מֵאַרְבָּעָה כּוֹסוֹת שֶׁל יַיִן,
וְאִפְלוּ מִן הַתַּמְחוּי.

ו. עַד הֵיכֵן הוּא אוֹמֵר?
א. עַרְבֵי פֶסַחִים סְמוּךְ לַמִּנְחָה –
לֹא יֵאכַל אָדָם עַד שֶׁתַּחֲשֵׁךְ.
וְאִפְלוּ עֵנִי שֶׁבִּישְׂרָאֵל –
לֹא יֵאכַל עַד שֶׁיִּסַּב.
וְלֹא יִפְחָתוּ לוֹ מֵאַרְבָּעָה כּוֹסוֹת שֶׁל יַיִן,
וְאִפְלוּ מִן הַתַּמְחוּי.

ג. הַבִּיאוּ לְפָנָיו,
מְטַבֵּל בַּחֲזָרָת עַד שֶׁמִּגִּיעַ לַפְּרֻפְרֵת הַפֶּת.
הַבִּיאוּ לְפָנָיו מִצָּה וְחֲזָרָת וְחֲרֻסָּת וְשִׁנֵּי תַבְשִׁילִין,
אֵף עַל פִּי שְׂאִין חֲרֻסָּת מִצָּנָה.
א. עַרְבֵי פֶסַחִים סְמוּךְ לַמִּנְחָה –
לֹא יֵאכַל אָדָם עַד שֶׁתַּחֲשֵׁךְ.
וְאִפְלוּ עֵנִי שֶׁבִּישְׂרָאֵל –
לֹא יֵאכַל עַד שֶׁיִּסַּב.
וְלֹא יִפְחָתוּ לוֹ מֵאַרְבָּעָה כּוֹסוֹת שֶׁל יַיִן,
וְאִפְלוּ מִן הַתַּמְחוּי.

וּבְמִקְדָּשׁ הָיוּ מְבִיאִים לְפָנָיו גּוֹפוֹ שֶׁל פֶּסַח.

ד. מְזִגּוּ לוֹ כּוֹס שֵׁנִי,
וְכֵאֵן הֵבֵן שׁוֹאֵל אֲבִיו.
וְאִם אֵין דַּעַת בְּבֶן, אֲבִיו מְלַמְדוֹ:
מֵה נִשְׁתַּנָּה הַלֵּילָה הַזֶּה מִכָּל הַלֵּילוֹת?
שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אֲנִי אוֹכְלִין חֶמֶץ וּמִצָּה,
הַלֵּילָה הַזֶּה כָּלּוּ מִצָּה?
שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אֲנִי אוֹכְלִין שָׂאֵר יִרְקוֹת,
הַלֵּילָה הַזֶּה מְרוֹר?
שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אֲנִי אוֹכְלִין בְּשֵׁר צְלִי שְׁלוּק וּמִבְּשֵׁל,
הַלֵּילָה הַזֶּה כָּלּוּ צְלִי?
שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אֲנִי מְטַבֵּילִין פֶּעַם אַחַת,
הַלֵּילָה הַזֶּה שְׁתֵּי פֶּעַמִּים?
וּלְפִי דַעַתוֹ שֶׁל בֶּן אֲבִיו מְלַמְדוֹ.
מִתְחִיל בְּגִנוֹת וּמִסִּים בְּשֶׁבַח,
וְדוֹרֵשׁ מִ"אַרְמֵי אֲבִד אֲבִי" (דְּבָרִים כו, ה),
עַד שֶׁיִּגְמַר כָּל הַפְּרֻשָּׁה כְּלָה.

ה. עַרְבֵי פֶסַחִים סְמוּךְ לַמִּנְחָה –
לֹא יֵאכַל אָדָם עַד שֶׁתַּחֲשֵׁךְ.
וְאִפְלוּ עֵנִי שֶׁבִּישְׂרָאֵל –
לֹא יֵאכַל עַד שֶׁיִּסַּב.
וְלֹא יִפְחָתוּ לוֹ מֵאַרְבָּעָה כּוֹסוֹת שֶׁל יַיִן,
וְאִפְלוּ מִן הַתַּמְחוּי.

וְחוֹתֵם בְּגֵאֻלָּה.
א. עַרְבֵי פֶסַחִים סְמוּךְ לַמִּנְחָה –
לֹא יֵאכַל אָדָם עַד שֶׁתַּחֲשֵׁךְ.
וְאִפְלוּ עֵנִי שֶׁבִּישְׂרָאֵל –
לֹא יֵאכַל עַד שֶׁיִּסַּב.
וְלֹא יִפְחָתוּ לוֹ מֵאַרְבָּעָה כּוֹסוֹת שֶׁל יַיִן,
וְאִפְלוּ מִן הַתַּמְחוּי.

ז. מְזִגּוּ לוֹ כּוֹס שְׁלִישִׁי –
מְבָרֵךְ עַל מְזִגּוֹ;
רְבִיעִי –
גּוֹמֵר עָלָיו אֶת הַהֲלֵל, וְאוֹמֵר עָלָיו בְּרַכַּת הַשִּׁיר.

בֵּין הַכּוֹסוֹת הַלְלוּ,
אִם רוּצָה לְשִׁתּוֹת - יִשְׁתֶּה,
בֵּין שְׁלִישִׁי לְרְבִיעִי - לֹא יִשְׁתֶּה.

ח. וְאֵין מְפִטִירִין אַחַר הַפֶּסַח אֶפִיקוֹמֵן.

יִשְׁנוּ מִקְצָתָן - יֵאכְלוּ,
כָּלּוּ - לֹא יֵאכְלוּ.
א. עַרְבֵי פֶסַחִים סְמוּךְ לַמִּנְחָה –
לֹא יֵאכַל אָדָם עַד שֶׁתַּחֲשֵׁךְ.
וְאִפְלוּ עֵנִי שֶׁבִּישְׂרָאֵל –
לֹא יֵאכַל עַד שֶׁיִּסַּב.
וְלֹא יִפְחָתוּ לוֹ מֵאַרְבָּעָה כּוֹסוֹת שֶׁל יַיִן,
וְאִפְלוּ מִן הַתַּמְחוּי.

ט. הַפֶּסַח אַחַר חֲצוֹת מְטַמֵּא אֶת הַיָּדִים.
הַפְּגוּל וְהַנוֹתֵר מְטַמֵּאִין אֶת הַיָּדִים.

בְּרַךְ בְּרַכְתָּ הַפֶּסַח –
פֶּטַר אֶת שֵׁל זֶבַח,
בְּרַךְ אֶת שֵׁל זֶבַח –
לֹא פֶטַר אֶת שֵׁל פֶּסַח;
דְּבָרֵי פֶטַח $\frac{3}{4}$ $\frac{9}{8}$ $\frac{1}{6}$ $\frac{3}{8}$
פֶטַח $\frac{2}{3}$ $\frac{3}{8}$ אֹמֵר:
לֹא זֶה פֶטַר זֶה, וְלֹא זֶה פֶטַר זֶה.

$\frac{9}{4}$ . . . $\frac{1}{2}$ $\frac{3}{4}$